

Vallare-mannen

Det var en gång en fattig vallpojke, som inte hade någon huld eller skyld i verlden, utom sin styfmoder. Men styfmodern var en elak qvinna, och unnade honom hvarken att få något i sig eller på sig. Den stackars pojken led så mycken nöd. Hela Guds långa dag måste han valla fä; men aldrig fick han så mycket som ett skapandes grand, utom en ringa beta bröd, morgon och afton.

En vacker dag hade styfmodern gått bort, utan att lemna fram någon mat. Vallpojken måste således drifva till skog, fastandes, och såsom han nu var mycket hungrig, grät han bitterligen. Men när middagen kom aftorkade han sina tårar, och gick upp på en grön kulle, hvarest han hade för sed att hvila sig, när solen brände varm om sommaren. På kullen plägade alltid vara friskt och daggigt under de löfviga träden; men nu var daggen borta, marken torr, och gräset nedtrampadt. Detta föll vallpojken sällsamt före, och han undrade hvem som trådat i gröngräset. Bäst han nu satt i djupa tankar, märkte han någonting, som låg och glimmade emot solen. Pojken sprang dit för att se efter, och fann så ett par små, små skor af det aldra hvitaste glas. Då blef han åter förnöjd, glömde sin hunger och lekte hela dagen med de små glas-skorna.

Om qvällen, när sol gick i skog, lockade vallpojken sitt fä, och dref till bys. När han nu hade kommit ett stycke på vägen, mötte honom en liten, liten gosse. Pilten helsade vänligt: »god qväll!» 'God qväll igen', helsade vallpojken. Den lille sporde: »har du hittat mina skor, som jag på morgonen tappade i grön-gräset?» Vallpojken gaf till svars: 'ja, jag har funnit dem. Men, kära du! låt mig behålla de små skorna; jag har tänkt gifva dem åt min styfmoder, så får jag kanske litet mat, när jag kommer hem'. Pilten bad nu så innerligen vackert: »gif mig åter mina skor! en annan gång vill jag tjena dig igen.» Då gaf pojken tillbaka de små glas-skorna; men den lille blef mycket glad, nickade förtroligt, och sprang sina färde.

Vallpojken lullade nu ihop sin boskap, och gaf sig på hemvägen. När han kom till gården var det redan mörkt, och styfmodern bannades att han kom så sent. »Det står gröt kvar i fatet», sade hon, »ät nu och packa dig i säng, så att du i morgon bittida kan komma upp med annat folk.» Den stackars vallpojken tordes icke svara till dessa hårda ord, utan åt, och smög derefter bort till hö-skullen, hvarest han plögade sofva. Men hela natten drömde han om intet annat, än den lille pilten och hans små glas-skor.

Arla om morgonen, innan sol sken östan, väcktes pojken af sin styfmoders rop: »upp med dig, din lätting! det är ljusan dag, och kräken böra inte stå och hungra för din skull.» Han steg nu genast upp, fick en beta bröd, och lullade sitt fä i vall. När han kom till den gröna kullen, som alltid var så sval och skuggig, tycktes det honom underligt, att daggen var bortskakad ifrån gräset, och marken torr, ja nästan mera än dagen förut. Bäst pojken nu satt i djupa tankar, fick han se någonting, som låg i grön-gräset och skimrade emot solen. Han sprang genast dit, och fann en liten, liten hätta (mössa); men hättan var röd till färgen, och små gyllene klockor voro fästade dervid på alla sidor. Då blef han mycket glad, så att han glömde sin hunger, och lekte hela dagen med den fagra hättan.

Om qvällen, när sol gick i skog, samlade vallpojken sitt fä, och lagade sig att drifva till bys. Vid det han nu kom på vägen, mötte honom en mycket liten och dertill mycket fager jungfru. Hon helsade vänligt: »god qväll!» 'God qväll igen!' helsade vallpojken. Den lilla sporde: »har du funnit min hätta, som jag på morgonen tappade i grön-gräset?» Pojken svarade: 'ja, jag har hittat den. Men, kära du! låt mig behålla den lilla mössan; jag har tänkt att ge den åt min elaka styfmoder, så får jag kanske litet mat, när jag kommer hem'. Jungfrun bad nu så innerligen vackert: »gif mig åter min hätta! en annan gång vill jag tjena dig igen.» Då gaf vallpojken henne den lilla mössan; men jungfrun blef så glad,

så glad, nickade vänligt, och sprang sina färde.

Pojken lullade nu ihop sitt fä, och gaf sig emot hemmet. När han kom till gården var det redan mörkt, och styfmodern hade länge väntat honom. Hon var nu mycket misslynt, och sade: »alltid skall du komma så sent, att jag får sitta uppe halfva natten och mjölka. Der står gröt qvar i fatet, ät nu och packa dig i säng, att du i morgon bittida kan komma upp med annat folk.» Den stackars gossen tordes icke svara till dessa hårda ord, utan åt, och smög derefter upp på hö-skullen, hvarest han plägade sofva. Men hela natten drömde han om ingenting annat, än den lilla jungfrun och hennes röda mössa.

Arla om morgonen, innan dagen grydde, väcktes pojken af sin styfmoder, med det vanliga ropet: »stig upp din lätting! icke böra kräken stå och hungra för din skull.» Den stackars gossen steg genast upp, och lagade sig att drifva vall; men innan han gick, bad han sin styfmoder om en beta bröd. »Bröd!» sade den elaka qvinnan, »en odugling, såsom du, är inte bröd värd.» Pojken måste således gå bort helt fastande, hvilket gick honom hårdt till sinnes. När han nu kom ut i den gröna skogen, och satte sig ned på kullen, hvarest han plägade hvila under sommar-hettan, föll det honom sällsamt före att marken var ännu mera torr än de föregående dagarne, och gräset trampadt i stora rundlar. Då rann det honom i hugen hvad han hade hört om de små *Elfvorna*, att de tråda sin dans om sommar-nätterna i det daggiga gräset, och han förstod att detta månde vara en *Elfve-ring* eller *Elfve-dans*. Vid han nu satt i djupa tankar, stötte han med foten emot en liten pingla, som låg i gräset; men den lilla bjällran klingade dervid så ljufligt, att all boskapen lopp tillsammans, och ställde sig att lyssna. Då blef pojken åter glad, och lekte med den lilla pinglan, till dess han förgat sin sorg och korna glömde sitt bete. Och så förgick äfven den dagen, långt hastigare än han kunnat tänka.

När det led emot qvällen, och solen stod jemns med skogstopparne, lockade vall-pojken sitt fä, och redde sig att

återvända hem. Men huru han ock måtte lulla och ropa, ville boskapen icke skiljas ifrån betet, ty der var ett fagert och gräs-rikt ställe. Då tänkte pojken vid sig sjelf: »kanske lyda de bättre den lilla pinglan.» Han tog så fram sin bjällra, och klingade vid det han gick utåt vägen. Genast kom skälle-kon löpandes efter honom, och med henne följde det öfriga fäet. Då blef vallgossen glad i hugen, ty han förstod väl hvad gagn han kunde göra sig med den lilla bjällran. Bäst han nu gick, mötte honom en liten, liten gubbe. Gubben helsade vänligt: »god qväll!» 'God qväll igen!' sade pojken. Den lille sporde: »har du funnit min pingla, som jag på morgonen tappade i grön-gräset?» Vallpojken genmälte: 'ja, jag har hittat den'. Gubben sade: »gif mig den tillbaka!» 'Nej,' 'svarade pojken, 'jag är icke så dumm, som du tänker. I förgårs hittade jag två små glas-skor, dem lockade en liten gosse ifrån mig. I går fann jag en hätta, den gaf jag åt en liten jungfru; och nu kommer du och vill taga ifrån mig den lilla pinglan, som är så god att locka kräken med. Andra hittare få hitte-lön, men jag får aldrig något.' Den lille gaf nu många fagra ord, att han skulle återfå sin pingla; men ingenting halp. Då sade gubben: »gif mig åter den lilla bjällran, och jag vill här gifva dig en annan, hvarmed du kan locka ditt fä; dertill skall du få önska dig tre önskningar.» Pojken tyckte att detta var ett godt vilkor, och samtyckte gerna dertill. Han tog så till orda: »efter som jag får önska mig hvad jag vill, så önskar jag att bli konung, och så önskar jag att få en stor kungsgård, och så önskar jag att vinna en fager, fager drottning.» 'Du önskar icke ringa önskningar,' återtog den lille, 'men lägg väl på sinnet hvad jag nu säger dig. I natt, medan alla sofva, skall du gå hemifrån, tills du kommer till en kungsgård, som ligger rätt nordan ut. Här har du en pipa af ben. Om du kommer i nöd, så blås deruti. Kommer du åter i stor nöd, blås om igen. Men kommer du tredje gången i stor farlighet, bryt då[100] sönder pipan, och jag vill hjälpa dig, såsom jag har lofvat.' Pojken tackade mycket för gubbens föräringar, och så gick Elfve-konungen sina färde. Men vallpojken drog hemåt, och gladde sig att snart slippa valla fä åt sin elaka

styfmoder.

Då pojken kom till bys var det redan mörkt, och styfmodern hade länge väntat hans hemkomst. Hon var nu mycket förbittrad, så att den stackars gossen fick hugg i stället för mat. »Detta räcker väl inte så länge», tröstade pojken sig sjelf, vid det han smög upp på hö-skullen. Han lade sig derefter att hvila, och sof en kort blund. Men vid midnatts-tid, långt innan hanen gol, steg vallpojken upp, smög bort ifrån gården, och begynte sin färd rätt nordan ut, såsom gubben hade sagt. Han vandrade så utan rast eller ro, öfver berg och dalar, och två gånger gick solen upp, och två gånger gick solen ned, medan han ännu var på vägen.

På tredje dagen, emot qvällen, kom vallpojken till en kungsgård, som var så stor att han aldrig tänkt få se dess like. Pojken gick in i köket, och bad om tjenst. »Hvad är din kunskap och idrott?» sporde köksmästaren. 'Jag kan gå vall med fä', genmälte pojken. Köksmästaren sade: »konungen behöfver en vallare som aldrabäst; men det går väl med dig, såsom det gått med de andra, att du hvarje dag mister något af din hjord». Pojken svarade: 'jag har hittills aldrig satt bort något kräk der jag gått vall'. Han blef nu tagen i tjenst på den stora kungs-gården, och vallade konungens fä; men aldrig ref ulfven något kräk för honom, och så vardt han väl ansedd ibland alla konungens tjenare.

En afton, när vallaren dref sitt fä till bys, märkte han en liten fager jungfru, som stod vid vind-ögat och lyssnade till hans qväden. Pojken låtsade som ingenting, ehuru han blef helt varm under tröjan. Det led så någon tid bortåt, och vallpojken gladdes hvar gång han såg den lilla jungfrun; men han visste icke ännu att hon var konungens dotter. Då hände sig en dag att den unga mön kom gåendes bort till honom, der han dref sitt fä i bet. Hon hade med sig ett litet snö-hvitt lamm, och bad honom så vänligt, att han skulle akta det lilla lammet för ulfvarne i skogen. Härvid blef vallaren så till mods, att han hvarken kunde tala eller svara. Han tog nu lammet med sig, och

hade sin käraste lust att vårda det; men djuret hyllade sig till honom, såsom hunden leker efter sin husbonde. Ifrån den dagen fick vallpojken ofta se den fagra konunga-dottern. Om morgnarna, när han lullade i vall, stod mön vid vind-ögat och lyssnade till hans sånger. Men om qvällarne, när han kom hem ur skog, gick prinsessan ned, för att smeka sitt lilla lamm och tala några vänliga ord med vallgossen.

Det led så en rund tid bortåt. Vallpojken växte till en rask ungersvenn; men konunga-dottern rann upp, och blef den fagraste mö som stod att finna när eller fjerran. Likväl kom hon hvarje afton att smeka sitt lamm, såsom hennes sed var. Men en vacker dag var prinsessan borta, och kunde icke finnas igen. Då blef en stor sorg och uppståndelse öfver hela kungsgården, ty alla höllo henne kär; men konungen och drottningen sörjde aldramest. Konungen lät så utgå ett påbud öfver all land, att hvem som kunde frälsa hans dotter, skulle få prinsessan och dertill halfva konunga-riket. Då kommo konungasöner, och ungersvenner, och kämpar ifrån både östan och vestan; de klädde sig i jern, och drogo ut med vapen och följe, för att söka den bortröfvade jungfrun. Men icke många voro de som vände tillbaka ifrån den färden, och de som komma hem igen hade hvarken hört eller sport någonting. Konungen och drottningen sörjde nu öfvermåttan, och menade att de hade lidit en skada, som aldrig kunde botas. Vallaren dref, såsom förr, sitt fä i skog; men han var litet glad, ty den fagra konunga-dottern lekte i hans hug både dagar och stunder.

En natt tycktes det vallare-mannen i sömnen, såsom stod den lille Elfve-konungen framför hans säng, och sade: »åt norr! åt norr! der har du din drottning». Då blef svennen så glad att han spratt upp, och vid han vaknade, se, då stod den lille ännu kvar, och vinkade: »åt norr! åt norr!» Derefter försvann gubben, men vallaren visste icke rätt om det hade varit en syn-villa. När nu dager vardt ljus, gick svennen upp i borgstugan, och begärde komma till tals med konungen. Häröfver undrade alla konungens tjenare, och köksmästaren sade: »du har

vallat i så många år, att du väl kunde få tillökning i lön och kost, utan att tala just vid konungen sjelf». Men vallaren stod fast vid sin begäran, och lät förstå, att han hade någonting helt annat i sitt sinne. När han så kom upp i salen, sporde konungen efter hans ärende. Svennen tog till orda: »jag har tjenat dig troget i många år, nu bedes jag orlof att få draga bort och uppsöka prinsessan». Då blef konungen vred, och sade: »huru vill du, som går vall med fä, tänka på det som ingen kämpe eller konunga-son mäktat uträtta?» Men vallaren svarade frimodigt, att han skulle uppsöka prinsessan, eller för henne tillsätta lifvet. Då lät konungen sin vrede fara, och tänkte på det gamla språket: »ofta sitter skarlakans hjerta under vadmals kappa». Han gaf så befallning att vallaren skulle utrustas på det bästa, med gods och gångare, och hvad annat han behöfde. Men svennen sade: »jag passar icke på att rida, gif mig blott edert ord och orlof, samt tillräcklig vägkost.» Konungen önskade honom derefter lycka på färden; men alla små-drängar, och andra tjenare i kungsgården, logo öfver vallarens vågsamma företag.

Svennen vandrade nu emot norr, såsom Elfve-gubben hade lärt honom, och kom så lång en väg, att det väl icke kunde vara mycket igen till verldens ända. När han så hade färdats öfver berg och öde stigar, kom han slutligen till en stor sjö; midt i den sjön var en fager ö, och på ön låg en kungs-gård, ännu mycket ansenligare än den hvarifrån vallaren hade kommit. Svennen gick ned till sjö-stranden, och beskådade kungsgården på alla sidor. Bäst han nu såg sig omkring, blef han varse en jungfru, med fagergult hår, som stod vid vind-ögat, och vinkade med ett silkes-band, sådant konunga-dotterns lamm plägat bära. Då hoppade hjertat i svennens bröst, ty det rann honom i hugen, att mön icke kunde vara någon annan än prinsessan. Han satte sig nu att eftersinna, huru han skulle komma öfver vattnet till den stora kungs-gården; men ingenting stod honom till råda. Ändteligen föll honom i minnet, att han väl kunde pröfva, om de små Elfvorna ville hjälpa honom. Han tog derföre fram sin lilla ben-pipa, och blåste en lång,

uthållen ton. »God qväll!» sade i detsamma en röst bakom honom. »God qväll igen», helsade svensken, och vände sig om. Då stod framför honom den lilla pilten, hvars glas-skor han en gång hade funnit i grön-gräset. »Hvad vill du mig?» sporde Elfve-gossen. Vallaren sade: 'jag beder, att du för mig öfver sjön till kungs-gården'. Pilten genmälte: »sätt dig upp på min rygg!» Svensken gjorde såsom honom var tillsagdt; men i detsamma skiftade pilten sin hamn, och blef till en stor, stor hök, som for genom luften, och stannade icke förr än de kommit till ön, såsom vallaren äskat.

Svensken gick nu upp i borg-stugan, och begärde tjenst. »Hvad är din färdighet och idrott?» sporde köksmästaren. 'Jag kan gå vall med fä!' genmälte vallaren. Köksmästaren sade: »Jätten behöfver nu en vallare som aldrig-bäst; men tilläfventyrs går det dig såsom det gått de andra; ty om du mister något kräk, gäller det ditt lif.» Svensken tog till orda: 'detta tyckes mig vara ett hårdt vilkor; men jag vill antaga det'. Då bad köksmästaren honom vara välkommen, och sade att han skulle börja sin tjenst den andra dagen.

Svensken gick nu vall med jättens fä, samt sjöng sina qväden och klingade med sin pingla såsom hans sed var. Men konungadottern satt vid vind-ögat och lyssnade, samt vinkade tillika åt honom, det han icke skulle låta märka sig. Om qvällen lullade vallaren åter hem ur skog. Då kom jätten gåendes emot honom, och sade: »du är i stället för den som fattas»; men intet kräk var borta, huru jätten ock ville räkna. Nu blef tussen vänlig, och mälte: »du skall blifva min vallare, i all din dag.» Han gick derefter bort till sjö-stranden, lossade sitt förtrollade skepp, och rodde tre gånger omkring ön, såsom han plägade göra.

Medan jätten var borta, ställde sig konungadottern vid vind-ögat, och qvad:

»I natt, i natt, du vallare-man!går molnet undan min stjerna. Och kommer du då, så blir jag väl din, min krona ger

jag dig gerna.»

Vallaren lyssnade till sången, och förstod, att han borde komma om natten och befria konunga-dottern. Han gick så bort, utan att låta märka sig med något. Men när det blifvit sent, och alla sofvo sin djupaste sömn, smög han åter fram till tornet, ställde sig nedanföre vind-ögat, och qvad:»I natten väntar din vallare-man, står sorgsen under ditt galler; och kommer du ned, så blir du väl min, me'n skuggan så vida faller.»

Konunga-dottern hviskade: 'jag är bunden med länkar af guld, kom och bryt dem!' Då visste sig vallaren ingen råd, utan tog fram sin lilla pipa, och blåste en lång, uthållen ton. »God qväll!» sade i detsamma en röst bakom honom. 'God qväll igen!' helsade vallaren, och såg sig om. Då stod framför honom den lille Elfve-mannen, af hvilken han en gång fick bjällran och ben-pipan. »Hvad vill du mig?» sporde gubben. Vallaren genmälte: 'jag bedes, att du förer mig och prinsessan härifrån'. Den lilla sade: »Följ mig!» De gingo så upp i tornet till jungfru-buren; men borga-dörren öppnades af sig sjelf, och när gubben rörde vid kedjan, brast den sönder i stycken. Derefter gingo de alla tre neder till stranden. Då qvad Elfve-mannen:»Liten gädda, i vassen månd gå, kom, kom så hastelig! Din rygg en prinsessa skall rida uppå, dertill ock en konung så mäktig.»

I detsamma kom den lilla jungfrun, hvars hätta vallaren hade funnit i gröngräset. Hon hoppade ned i sjön, och blef till en stor gädda, som lustigt lekte om uti vattnet. Då sade Elfkonungen: »sätten eder uppå gäddans rygg. Men prinsessan må icke blifva rädd, ehvad som händer; ty då är min makt till intet.» Så taladt, försvann den gamle; men vallaren och den fagra konunga-dottern gjorde såsom han hade sagt, och gäddan förde dem hastigt fram genom böljorna.

Medan allt detta tilldrog sig, vaknade jätten i högan loft, såg sig ut genom vind-ögat, och märkte hvarest vallaren for på

vattnet tillika med den unga konunga-dottern. Genast tog han sin örne-hamn, och flög efter dem. Men när gäddan hörde dönet af örnens ving-slag, dök hon djupt ned i vattnet, hvarvid konunga-dottern blef rädd, så att hon skrek högt till. Då var Elfve-konungens makt till intet, och jätten grep de begge flyktingarne i sina klor. När han så kommit åter till gården, lät han kasta vallaren i en mörk håla, väl femton famnar under jord; men prinsessan sattes i sin jungfru-bur, och vaktades noga att hon icke skulle undkomma.

Svennen låg nu i fånga-tornet, och var illa till mods, att han icke kunnat frälsa konunga-dottern, och att han tillika förspillt sitt eget lif. Då rann honom i hugen hvad Elfve-gubben hade sagt: »om du tredje gången kommer i stor farlighet, bryt då sönder den lilla pipan, och jag vill hjälpa dig.» Såsom vallaren nu väl visste, att han aldrig mera skulle se dagsens ljus, tog han fram den lilla ben-pipan, och bröt henne i stycken. »God qväll!» hördes i detsamma en röst bakom honom. »God qväll igen?» helsade vallaren, och såg sig om. Då stod den lille gubben framför honom, och sporde: »hvad vill du, eftersom du kallar mig?» Vallaren svarade: 'jag vill frälsa prinsessan, och föra henne hem till sin fader.' Nu tog gubben honom med sig, och de gingo genom lykta dörrar, och genom många präktiga rum. Slutligen kommo de uti en stor sal, som var uppfylld med allehanda vapen, svärd, spjut och yxor, af hvilka somliga lyste såsom blankt stål, och somliga såsom skärt guld. Gubben gjorde upp eld i eldstaden, och sade: »kläd af dig!» Vallaren gjorde så; och den lille brände upp hans gamla kläder. Derefter gick gubben bort till en stor jernkista, och tog fram en dyrbar rustning, som blänkte af det klaraste guld. »Kläd på dig!» sade han; vallaren gjorde så. När nu svennen var klädd i full rustning ifrån hufvud till fot, band gubben ett skarpt svärd vid hans sida, och mälte: »det är förelagdt, att jätten faller för detta svärd, och på denna rustning biter intet stål.» Men vallare-mannen kände sig väl till mods i den gyllene rustningen, och rörde sig höfviskt, såsom hade han varit den yppersta konunga-son.

Derefter vände de åter till den mörka fånga-hålan; vallaren tackade för Elfve-konungens goda hjälp, och så skiljdes de ifrån hvarandra.

Fram på dagen blef mycket buller och bång uti hela gården; ty jätten firade sitt bröllopp med den fagra konunga-dottern, och hade bjudit sina fränder på gästabud. Prinsessan blef nu klädd på det aldra präktigaste, med guldkrona, röda ringar, och andra kostliga smycken, hvilka jättens mor sjelf hade burit. Derefter dracks brölloppet med lust och allsköns gamman, och der fattades icke god välplägnad, både mat och dryck. Men bruden grät utan återvändo, och hennes tårar voro så heta, att de brände som en eld på kinden.

När det nu led åt natten, och jätten skulle föra sin brud till brud-kammaren, skickade han sina små-drängar, att hemta vallaren som låg uti fånga-hålan. Men när de kommo ned i tornet var fången borta, och i hans ställe stod der en båld kämpe med svärd, brynja och fulla vapen. Vid denna syn blefvo svennerna förfärade, och flydde; men vallaren följde efter, och kom så upp på borg-gården, hvarest brud-skaran var samlad för att skåda hans ändalykt. När nu jätten fick se den raske kämpen, blef han förgrymmad, och sade: »Tvy vare dig, ditt arga Troll!» Vid han talade, voro hans ögon så bistra, att han såg midt igenom rustningen. Men svennen rädde intet, utan mälte: »här skall du strida med mig om din fagra brud.» Jätten ville icke bida, utan vek undan; men vallaren drog sitt svärd, och det flammade såsom en elds-låga. När nu jätten igenkände svärdet för hvilket han skulle falla, vardt han förfärad, och bleknade till jord; men vallaren gick dristigt fram, svingade sitt svärd, och gjorde ett väldigt hugg, så att jättens hufvud skiljdes ifrån kroppen. Detta blef resens bane.

Då bröllops-gästerna sågo denna färd, betogos de af räddhåga, och foro hvar åt sitt håll; men konunga-dottern lopp fram, och tackade den raske vallare-mannen, att han frälst hennes lif. De gingo derefter ned till sjö-stranden, lossade jättens förtrollade skepp, och rodde bort ifrån ön. När de så kommo

hem till kungsgården, vardt en stor glädje och fröjd det konungen hade återfått sin enda dotter, som han sörjt så länge. Derefter tillreddes ett präktigt bröllopp, och vallaremannen fick den fagra konunga-dottern. De lefde nu lyckliga och förnöjda i många, många år, och sågo både barn och blomma. Men pinglan och den sönderbrutna ben-pipan förvaras till en hugkomst på kungs-gården, ja, ännu i denna dag.